

Kdo chce kam, pomozme mu tam

ROZHOVOR S DOKTOREM HANUŠEM CVI WEIGLEM

Před čtyřmi lety, v srpnu 1996, přetiskl Roš chodeš seznam 60 bývalých kehillot se jmény jejich vyslanců ve "Foru zástupců bývalých československých židovských obcí". K organizátorům Fora a obětavým pracovníkům Hitachdut Jocej Českoslovakija, jehož je Forum součástí, patří JUDr. HANUŠ CVI WEIGL (88). Pan Weigl je kromě svých odborných a organizačních kvalit také výborným a zábavným vypravěčem, nic neskývá, říká otevřeně, co si myslí, navíc leccos pamatuje. Patří tedy k těm, jejichž vzpomínky by určitě stály za zaznamenání. Zatím k tomu nedošlo, a tak čtenářům Roch chodeš předkládáme alespoň rozhovor s tímto moravským rodákem a izraelským občanem.

Pane doktore, mohli byste nám říci něco o svém životě?

Jsem Moravák, to zdůrazňuji. Narodil jsem se roku 1912 v Břeclavi, roku 1918 byl převrat, rodiče mluvili německy jako celá Břeclav. První čtyři roky jsem navštěvoval břeclavskou židovskou školu. Dneska je to muzeum.

Jak taková židovská škola vypadala?

Byly tam dvě třídy - žáci první a druhé třídy se učili společně a učila je křesťanská učitelka. Třetí, čtvrtá a pátá byla v jednom sále. Tyhle starší děti už vyučoval Žid, pocházel z Prahy, jmenoval se Roubíček a byl také ředitelem. Vyučovací řeč byla německá. Kromě zmiňované učitelky jsme měli ještě asi dva nebo tři křesťanské kantory. Všichni jim záviděli, protože měli jak křesťanské, tak židovské svátky. V sobotu a v neděli jsme se samozřejmě neučili. Jednou týdně jsme museli chodit do synagogy.

Co jste se učili?

Učili jsme se Tanach, ještě se pamatují, jak jsme drželi ruku na překladu a mezi prsty do něj nakukovali.

Jaká byla v Břeclavi židovská obec?

Spíš liberální. Já jsem například hrál na varhany: na Jom kipur ne, to by bylo moc, ale na šábes a na Roš hašana.

Ortodoxní věřící v Břeclavi nebyli?

U nás byl jen jeden velice pobožný člověk, který byl ortodoxní. Pan Neumann. A byl jediný, kdo si stěžoval, když se mu něco nezdálo košer. Pan Neumann také troubil šofar, troubil i na konec Jom kipur. Jednou se šel podívat, jestli už jsou na nebi hvězdy, a přišel zpátky a povídá: "Ještě není konec." Naši Židé už ale byli hladoví,

tak odešli a nechali ho samotného troubit. Od toho roku už netroubil. Po válce přišel do Palestiny na falešné vízum jako "vracející se důstojník". Setkal jsem se s ním a on měl spoustu rad. Byl zemědělec, ale moc tomu nerozuměl, a povídá: "Tady je ohromná půda, jen se musí trochu odfoukat a pod tím je to dobré." Štenkroval v Čechách a štenkroval i v Palestině.

Co jste studoval po židovské škole?

Absolvoval jsem osm let českého reálného gymnázia a čtyři roky Masarykovy univerzity. Promoval jsem roku 1934. Na studia mám zajímavé vzpomínky a jedna z nich má něco společného se židovstvím. V posledním semestru nám přednášel prezident Nejvyššího soudu profesor Vážný. To byla osobnost skutečně vážená. Vydal rozsudky Nejvyššího soudu, ještě dnes musí být v knihovnách sbírka foliantů Vážný - každý rozsudek měl číslo a to se jen citovalo, například "Vážný 8022". A tenhle profesor přednášel v sedm hodin ráno, aby v osm už mohl jít k soudu. Přišel, měl malý kuffíček (jako porodní bába), ten si postavil na stůl a začal přednášet civilní soudní řád. Zpaměti - celý rok, ani papírek neměl. Když jste ale k němu přišli na zkoušku, on se na něco zeptal a vy jste odpověděli hned, zarazil vás: "Ne, pane, pořádně se podívejte." A vyprávěl vám vtip: Jeden zaměstnavatel hledal účetního a všech žadatelů se ptal, kolik je dvakrát dvě. Každý hned odpověděl, že čtyři. Pak přišel Žid, vyndal z kapsy tužku, napsal pěkně dva krát dvě, podíval se na to a povídá: Čtyři. Byl přijat. "Tak vidíte," říkával pan profesor, který přednášel celý rok zpaměti, "nespoléhejte se nikdy na paměť." Já jsem se na paměť také nikdy nespolehal, pro právníka je velice důležité všechno si ověřovat.

Co jste dělal po promoci?

Šel jsem na vojnu a po vojně už jsem toho moc nestihl: byla mobilizace. Roku 1939 jsem získal certifikát. Byly s tím trochu problémy, protože do Prahy přijel Teddy Kollek, a poněvadž potřeboval certifikáty pro Techelet lavan, zrušil ty naše. Ale nakonec jsem certifikát dostal a mohl jsem odjet.

Kdy jste se dostal k sionismu?

Rodiče nebyli sionisté, ale já jsem byl už jako dítě v Techelet lavan, v Břeclavi byl

také Hašomer hacair, v Brně byla Jüdische Akademische Lese- und Redehalle. V roce 1938 jsem byl v Landeskomité v Zemském svazu sionistickém, což už byla vyšší funkce, takže při odjezdu jsem už vlastně byl zasloužilý sionista.

Jaké to bylo po příchodu do Palestiny?

Dobré, ale těžké. Byl tu strašný nedostatek míst, zaměstnání nedostali ani ti, kdo by pracovali zadarmo. Jeden dětský lékař z Prahy daroval krev v nemocnici Hadassa, aby se najedl - za krev dostal oběd. Někteří lidé, nebudu jmenovat, měli ostré lokty - ti se uchytili třeba v Sochnutu. Když jsem přišel, živil jsem se jako pianista v kavárně. Ale byl jsem zdravý, schopný vojny, chtěl jsem něco udělat pro válku. Zeptal jsem se tedy našeho náčelníka a on odpověděl: "Tak se hlase a dejte krev!" Byly to těžké časy, ale vidím v tom určitý poznatek. Pokud lidé nemají vůbec nic, jsou spokojenější, než když jsou mezi nimi rozdíly. Jak říkal Masaryk: Nehleďte do sousedova dvora. Takže my jsme byli velice spokojeni.

Kde jste bydlel?

První čtyři roky v Jeruzalémě. Pak jsem šel hrát do Bejrútu a od roku 1946 jsem žil v Tel Avivu. Ted bydlím v Herzlii. Manželka pocházela z Cerekve. Mám děti a čtyři vnuky a jednu pravnučku. Musím říct, že stáří je pro mě stále tak zajímavé, jako bylo mládí. Mám stále málo času, stále nějaké projekty.

Kdy jste přešel od hraní na piano k právu?

V roce 1945 se narodil syn a já jsem už nemohl pořád jezdit do Bejrútu. Na vojně

jsem byl důstojníkem a měl jsem pučáka. Měl vysokou pozici u Bati a dostal mě k němu. Pracoval jsem pak několik let u Batů ve všeobecném obchodě, v roce 1951 jsem pracoval pro export v Římě. Jako advokát jsem začal v Izraeli pracovat od roku 1954, poté, co jsem složil potřebné zkoušky. A na klavír už hraji jenom vážnou hudbu, ne kavárenskou.

Dělal jste advokáta v trestních věcech?

Ptáte se, tak odpovím. Já jsem dlouho obhajoval padělatele benzínu. Tady se vyplátilo benzín falšovat s petrolejem. Petrolej byl laciný, a když se přidalo do benzínu pět procent petroleje, už jste měl zisk. Několik let jsem v tom byl úspěšný. Když na někoho padlo podezření, přišel dozorce, odebral vzorek do nádrže, zapečetil ji a poslal k rozboru. Po rozboru řekli, ano, je tam petrolej. A já jsem u soudu několikrát dokázal, že ta nádrž se dá otevřít, odpečetit a nikdo nic nepozná. Můj klient pak byl osvobozen. Ale postupně vyráběli ty uzávěry čím dál dokonalejší a už mi to nešlo. Hlavní dozorce, můj největší odpůrce, byl nějaký pan Goldstein z Bratislavy. A ten mi povídá, "Proč vy nám děláte takové těžkosti? Vy nežádáte dost velký honorář a jim se pak vyplatí falšovat benzín a ještě vám zaplatit."

Působíte na čelném místě v Hitachdutu. Jak dlouho jste jeho členem?

Od začátku, ale tenkrát jsem nebyl moc aktivní. Hitachdut byl nejsilnější po roce 1939, kdy spolu s velkou emigrační vlnou přišli i téměř všichni sionističtí vůdci, všechna sláva. Ale byli lidé, kteří z Československa neodjeli, protože cítili jako svou povinnost zůstat se svými. Ing. Zucker, Franta Friedmann, samozřejmě Edelstein. Nikdy nezapomenu na doktora Kahna.

Kdy jste začal pracovat v Hitachdutu aktivně?

V roce 1988. Hlavním úkolem Hitachdutu bylo zpočátku podporovat přistěhovalce, nové olim. V roce 1988 jsme sloučili místní organizace, teď už máme jen jednu hlavní. Dneska už, myslím, není nutné pokračovat. Měli bychom se smířit s ostatními...

Roku 1996 se konalo ustavující shromáždění Fora zástupců bývalých československých židovských obcí. Mohl byste nám říci, jaké jsou cíle tohoto sdružení?

Za svůj nejvladnější úkol pokládáme pořídit soupis rodáků jednotlivých židovských komunit, kteří přežili šoa. Každý člen Fora dostal za úkol kontaktovat přátele a známé ze svého města, s nimiž udržuje styky, ti zase mohou pomoci s informacemi o svých známých a přátelích atd. Účelem této ak-

tivity není jen pořídit seznam, i když i ten je sám o sobě cenný, chceme také pomoci oživit vztahy k rodnému městu, případně i pomoci při záchraně a údržbě místních židovských památek. Bývalí občané Brna například ochotně finančně přispěli na nákup technického zařízení pro udržování tamějšího židovského hřbitova.

Kolik bývalých obcí už jste takto kontaktovali?

Máme seznamy přeživších už asi z osmdesáti obcí. Na soupisech pracuje pan Lana, náš chaver. Dalších sto dvacet obcí je registrováno. Máme e-mail, webovou stránku na internetu a chceme, aby Židé věděli, že od nás mohou dostat určité informace. Myslíme, že nám chybí nějaké centrum, kde se lidé dozvědí, kde hledat informaci, kterou potřebují: kde se dozvědí o židovských památkách, kde o listinách, co mohou najít v Tel Avivu, co v Praze. Loni jsme měli konferenci, byl tu i zástupce pražské obce, ale moc nespolupracujeme.

S jakými institucemi spolupracujete?

Sdružení spolupracuje s *Archivem československého židovstva* na Telavivské univerzitě. Doposud do něj umístilo řadu historických dokumentů o životě československých Židů. Pravděpodobně nejvýznamnější jsou studie, články a dopisy z pozůstalosti zakladatele Židovského muzea v Praze, profesora Liebena, a osobní archiv rabína Brodyho s řadou cenných historických údajů. Je strašně důležité uchovávat a archivovat důležité doklady, a to ve všech židovských obcích.

Chtěli bychom, aby děti a vnuci dnešních Židů, kteří v několika emigračních vlnách odešli z rodné země, úplně nezapomněli, odkud vlastně pocházejí. V soumraku svých životů jsme se ocitli před faktem, že jsme si s sebou z rodné země přinesli nesmírně bohatství kulturního dědictví, které jsme po celé léta opatrovali. Uvědomili jsme si svou zodpovědnost jakožto poslední generace československých Židů, zodpovědnost za uchování tohoto dědictví pro potomstvo.

Jaké máte další úkoly?

Ještě nějaké sociální, ale bohudík jich není tolik. Zorganizovali jsme starobinec, máme na něj peníze, ale nemáme lidi. Naši lidé tam nechťejí, není pro ně dost elegantní. Míň rok jsme přeměnili stanovy starobince a jeho úkolem je dnes podporovat odkaz československého židovstva. Chceme sebrat, zaregistrovat a archivovat listiny, seznamy apod., všechny dokumenty, které ještě jsou mezi lidmi. To bude velká práce.

Vydali jste zajímavou knihu o tom, co Židé z Československa vykonali pro Stát Izrael.

Nevěřil byste, že jsme shromáždili 1500 jmen. A ne ledajakých - jsou mezi nimi profesori, lékaři, inženýři, průmyslníci, vědátori, spisovatelé. A také 300 Židů z Československa, kteří padli ve válce. Materiál jsme sbírali šest let a kromě profesora Flussera nám nikdo z historiků se sestavováním knihy nepomohl.

Kniha se jmenuje "Židé z Československa v Izraeli" a je členěna tematicky, celkem zahrnuje 40 různých oborů a lidí, kteří v tomto oboru něco znamenali, tu mají stručný životopis. Knihu jsme vydali v únoru 1999 v nákladu 1200 výtisků, je moc krásná s obrázky. Na její přípravě pracovalo deset lidí, z toho osm bývalých Brňáků. Takže vidíte, jak byla brněnská organizace dobrá. Zbývá nám ještě 400 výtisků.

Anglickou verzi nechystáte?

Kniha vyšla jen hebrejsky, aby jišuv věděl, co čeští a slovenští Židé vykonali. Nejsou to dějiny. Vytiskneme ještě dodatek, protože někteří lidé se rozčilují, že jsme je nezařadili.

Jak Hitachdut pamatuje na židovské památky v Čechách a na Moravě?

Hitachdut nemá péči o památky v náplni své činnosti. My můžeme poskytnout informace, ale finanční pomoc těžko.

V čem by mohly spolupracovat existující židovské obce v ČR s Hitachdudem?

Teď konkrétně v tom, o čem jsem mluvil před chvílí: na soupisech středisek, kde lze získat informace. My můžeme dodávat ideovou pomoc, informace. Ale jinak nemáme prostředky, nemáme lidi. Už je nás tak kolem dvaceti aktivních členů. Kancelář Hitachdutu vede paní, které je přes devadesát. A nebere za to ani halíř.

To znamená, že mladší lidé a jejich děti se stali už Izraelci se vším všudy.

Ano. Když jedu se synem do Břeclavi, je vším nadšený, ale druhý den už je zase Izraelec.

Jaký je váš názor na Židy, kteří zůstávají třeba v Čechách nebo na Slovensku a do Izraele nejedou?

Já jsem měl dobrého přítele, který poslal do Izraele svého syna. Snažil jsem se mu v začátcích pomáhat. Jenže syn změnil názor, chtěl za několik týdnů zpátky a já jsem mu i v tom velice pomohl. Přítel se mě pak zeptal: "Proč ty mu vlastně pomáháš zpátky?" A já mu odpověděl: "Kdo chce kam, pomozme mu tam."

Připravil JIŘÍ DANÍČEK

(Zájemci o informace z Hitachdutu mohou zaslat dotaz e-mailem na adresu: csjews@zahav.net.il.)